

L'embrió d'un Estat català

La Mancomunitat del 1914 va ser la primera experiència d'autogovern català i el primer reconeixement estatal de la personalitat de Catalunya des de la desfeta del 1714

LES DATES

1914

El 6 d'abril de 1914 es constitueix al saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat la Mancomunitat de Catalunya.

1925

El 12 de març de 1925 la dictadura de Primo de Rivera ordena la supressió de la Mancomunitat de Catalunya.

ROSA M. BRAVO / BARCELONA

● Les diputacions provincials han tingut alts i baixos des del moment en què es van crear, el 1812, i la seva història ha oscil·lat entre representar un important paper com a instància de poder i ser una mera comparsa dels governs centralistes. Ara s'acosta el 2014 i les diputacions recordaran, amb un programa d'actes, el paper cabdal que van jugar en la creació de la Mancomunitat, la federació de les quatre diputacions catalanes que va constituir el primer gran èxit del catalanisme polític des de la desfeta del 1714. El seu primer president i ànima del nou organisme, Enric Prat de la Riba, va plantejar la Mancomunitat com "l'embrió d'un futur Estat català autònom dins d'Espanya", segons assegura l'historiador Jordi Llorens a *La Mancomunitat de Catalunya 1914-1925*. "Era, en definitiva, la voluntat de construcció d'un país", afirma Llorens. La iniciativa va rebre el suport entusiasta de molts intel·lectuals del país, que van col·laborar amb Prat de la Riba tot i les diferents ideologies, i de molts ciutadans, que van col·laborar a través dels emprèstits a finançar un organisme que

vivia de les transferències de l'Estat a les diputacions. La seva història va ser curta, de només nou anys, però en a penes una dècada va haver-hi temps d'aprofundir en la normativització de la llengua catalana, d'abordar infraestructures bàsiques per a la connexió dels diferents territoris i de modernitzar l'educació i la cultura amb la creació d'escoles d'oficis, museus i biblioteques. El projecte de Prat de la Riba, continuat per Josep Puig i Cadafalch quan aquest primer va morir, va concloure amb la dictadura de Primo de Rivera, que la va veure com una amenaça i va obligar la Mancomunitat a abandonar el catalanisme i adoptar l'ideari espanyolista de la dictadura fins que el 1925 va ser abolida.

Prat de la Riba, un dels fundadors de la Lliga Regionalista, va arribar a la presidència de la Diputació el 1907, on ja va impulsar la creació de l'Institut d'Estudis Catalans, l'aprovació de les normes ortogràfiques i la reorganització de la Universitat Industrial, tasques que continuaria amb la Mancomunitat. Paral·lelament, se seguia gestant la creació d'una federació de les quatre demarcacions catalanes, una idea que es remuntava al 1877, quan el catalanista Josep Narcís Roca i Farreras va pro-

El consell de la Mancomunitat i, a dreta, Prat de la Riba. / PRESENCIA

posar la constitució d'una Diputació General de Catalunya. El projecte no va qual·lar fins al 1911, quan la Diputació de Barcelona, secundada posteriorment per les de Girona, Tarragona i Lleida, va aprovar una iniciativa en què es demanava la constitució d'una Diputació única per a tot Catalunya. El llavors president espanyol, el liberal José Canalejas, va rebre favorablement l'avantprojecte que li va presentar Prat de la Riba, segons relata l'historiador Jordi Llorens a *La Mancomunitat de Cata-*

Un llegat on la cultura i l'ensenyament van ser protagonistes

La Mancomunitat va deixar un notable llegat pel que fa a edificis i institucions alguns dels quals encara viuen. Com, per exemple, la Biblioteca de Catalunya, l'Escola Industrial del carrer Urgell i el Museu de Ciències Naturals de Catalunya, al parc de la Ciutadella, que fins no fa gaire va albergar el Museu de Zoologia. Una de les fites culturals va ser la creació de l'Institut d'Estudis Catalans i les

societats filials, entre elles el Servei Meteorològic de Catalunya i els serveis d'Arqueologia, Geològic i Geogràfic. A més, la Mancomunitat va crear les escoles de Treball, d'Agricultura, dels Bells Oficis, d'Estudis Comercials, a més de les de Funcionaris, Bibliotecàries i Infermeres. Va fer una xarxa de biblioteques populars, una junta de museus, una de ciències naturals i l'Escola Catalana d'Art Dramàtic.

lunya 1917-1925. El procés a les corts espanyoles es va complicar per l'assassinat de Canalejas, i les diputacions van organitzar un plebiscit entre els ajuntaments per veure si s'adherien al projecte. El resultat va ser contundent, ja que el 95% van votar a favor. El govern d'Eduardo Dato va agilitzar els tràmits i, el 18 de desembre del 2013, el rei Alfons XIII va signar el decret de Mancomunitats Provincials.

"Només Catalunya va mancomunar províncies", explica Jordi Casassas, catedràtic d'història contemporània de la Universitat de Barcelona, que assenyalava que la Mancomunitat va suposar "el primer assaig de govern regional de Catalunya en què es combinaven la clarividència de Prat de la Riba, els intel·lectuals del noucentisme i el corrent del catalanisme polític que es volia treure de sobre la crisi de finals del segle XIX i la setmana tràgica". Va ser el primer intent de govern des del 1714, i en ell va ser cabdal la figura de Prat de la Riba, "un polític moderat però amb una idea molt agosarada, que es va envoltar dels millors intel·lectuals per tirar-la endavant". Casassas, però, no veu cap paral·lisme amb el moment actual, perquè "ni remotament es va plantejar la secessió ni

Suma de persones

La Mancomunitat va ser possible per una suma de persones molt diferenciades que van fer seu un projecte comú. Prat de la Riba i Josep Puig i Cadafalch, que el va substituir el 1917 a la seva mort, van presidir l'organisme i es van envoltar d'intel·lectuals tan destacats com Josep Pijoan, Eugeni d'Ors, Rafael Campalans, Jaume Bofill i Mates, Pompeu Fabra, Alexandre Galí, Antoni Rovira i Virgili i Antoni Rubió i Lluch.

la transformació de l'Estat espanyol". El decret de Mancomunitats Provincials obria la porta a la descentralització administrativa, i Prat de la Riba la va aprofitar per anar més enllà i va fer una tasca que la superava de llarg.

No ho va tenir fàcil, ja que la Mancomunitat tenia molt poques competències, només les que ostentaven les diputacions. Tampoc no va tenir un bon sistema de finançament, i amb aquests escassos recursos i un equip entusiasta on destacaven alguns dels més importants intel·lectuals del país va abordar un ambiciós pla, a través d'un crèdit de 50 milions de pessetes, que pretenia modernitzar Catalunya i posar fi a l'aïllament de molts pobles mitjançant la creació d'una completa xarxa viària. També es va impulsar la creació d'una xarxa ferroviària secundària per eradicar el centralisme de Barcelona i es va invertir en la xarxa telefònica perquè tots els pobles tinguessin almenys un telèfon públic. A més, es va crear la Caixa de Crèdit Comunal per facilitar ajuts financers als municipis. En els camps educatius i cultural l'obra de la Mancomunitat va ser cabdal per modernitzar el país, ja que Prat de la Riba insistia que calia formar tècnics especialitzats en

Prat de la Riba va ser un polític moderat però amb una idea molt agosarada, que es va envoltar dels millors intel·lectuals

La casa museu de Prat de la Riba. /
MUSEU D'HISTÒRIA DE CATALUNYA

Una mostra interactiva amb quatre escenaris

● Les quatre diputacions estan preparant un programa d'actes per celebrar el centenari de la Mancomunitat que s'inscriu en el Tricentenari del 1714, ja que els organitzadors treballen amb el concepte de Prat de la Riba: "La Mancomunitat clou un període que comença amb la caiguda de Barcelona, amb el Decret de Nova Planta [...] i n'inicia un altre, que és el demà", va dir quan va ser escollit president de l'Assemblea de la Mancomunitat. Els actes començaran a Castellterçol, a la casa museu de Prat de la Riba, el 2 d'agost, dia en què va morir el que va ser president de l'organisme. L'historiador Joan B. Culla pronunciarà una conferència sobre Prat de la Riba i la història de la Mancomunitat que donarà oficialment el tret de sortida de les celebracions.

L'acte més destacat dels que s'estan

Les diputacions commemoraran el centenari de la Mancomunitat amb un programa d'actes que inclourà exposicions, xerrades i seminaris

preparant consisteix en una exposició que s'ofrirà de forma simultània a Barcelona, Tarragona, Lleida i Girona, seus de les quatre diputacions, que es complementaran entre si. Està programada entre març i juliol del 2014, i encara s'han de definir els emplaçaments, tot i que n'hi ha tres que ja són segurs: la Fira i el CCCB a Barcelona i l'Institut d'Estudis Ilerdencs a Lleida, instal·lat en un palau medieval al centre de la ciutat. Segons explica Víctor Batallé, comissari de la mostra, si es vol veure l'exposició sencera s'hauran de visitar els quatre escenaris, tot i que per posar-ho fàcil al

visitant es mostraran els diferents continguts en unes pantalles interactives. "No és tant una exposició historicista amb material antic com una explicació del que va ser la Mancomunitat", assenyala Batallé.

A més d'aquesta hi haurà més exposicions, com la que es podrà veure durant tres mesos al Museu d'Història de Catalunya sobre les persones que van fer possible la Mancomunitat, i una altra al Centre Santa Mònica sobre Eugeni d'Ors. En l'àmbit acadèmic es treballarà amb la universitat Menéndez Pelayo sobre els aspectes econòmics de l'organisme, i l'Institut d'Estudis Catalans té previst un seminari sobre aspectes culturals que es tractarà de difondre a l'estranger. A més, es faran programes divulgatius a La Xarxa, la plataforma multimèdia de mitjans locals.

A Catalunya s'estava consolidant un contrapoder

tots els sectors econòmics. Va obrir l'Escola Industrial i va formar bibliotecàries, infermeres i funcionaris, ja que volia una administració eficaç. I el primer que va fer Prat de la Riba en ser escollit, va ser l'Institut d'Estudis Catalans, que va treballar per consolidar el català com a una llengua de cultura i prestigi.

Aquests projectes es van veure suspesos per la dictadura de Primo de Rivera, arran del cop d'estat del 1923. "A Catalunya s'estava consolidant un contrapoder que no tenia res a veure amb el centralisme que

El Museu Social

Prat de la Riba va impulsar accions en l'àmbit social que anaven més enllà de la clàssica beneficència. Es van constituir el Museu Social, que fomentava qualsevol activitat que millorés les condicions de vida de les persones necessitades, i l'Institut d'Educació General. S'atenien les consultes socioeconòmiques, es facilitava la contractació laboral, es promovien els valors de civisme i ciutadania, i hàbits com la higiene i l'exercici físic.

defensaven els militars. L'obra de la Mancomunitat va ser prou potent per poder transformar la societat a través de la modernització i la catalanització, i Primo de Rivera ho va veure com una amenaça en potència", precisa el catedràtic Casassas. Va arribar la repressió contra el catalanisme i, finalment, la Mancomunitat va ser suprimida el 12 de març del 1925. El seu llegat, però, va revivir aviat en la Generalitat de la Segona República, "que va viure de renda del que la Mancomunitat havia posat en marxa", afirma Casassas.